

“ปฏิทินการเพาะปลูก มีผักกินตลอดทั้งปี”

โดย อาจารย์พงษ์พัฒน์ แก้วพะเนาว์

บรรยายในงานมหกรรมภูมิพลังแผ่นดิน วันที่ 3 ธันวาคม 2563

พงษ์พัฒน์ แก้วพะเนาว์ หรือ พี่ปลิว เจ้าของ Organic farm จังหวัดมหาสารคาม เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ใส่ใจต่อชุมชน เป็นผู้ที่นำเอาความรู้ที่ได้จากการศึกษา มาผสมผสานเข้ากับเทคโนโลยีเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีที่สุด สร้างความมั่นคงต่ออาชีพเกษตรกร ด้วยการทำฟาร์มในแบบของตัวเอง นำพาชาวบ้านให้ทำเกษตรอย่างยั่งยืน ถือว่าเป็นผู้ที่อุทิศตนให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะให้พลังงาน ช่วยให้ร่างกายเจริญเติบโต แข็งแรงเสริมสร้างอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย โดยใน 1 วันนั้น คนเราจะต้องรับประทานอาหารให้ครบทั้ง 5 หมู่ เพื่อให้ได้รับอาหารที่มีประโยชน์อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ที่ได้จากการรับประทานผักและผลไม้ ซึ่งถือเป็นสัดส่วนสำคัญในการรับประทานอาหารในแต่ละวัน ดังคำโฆษณาที่ว่า “ผักครึ่งหนึ่ง อย่างอื่นครึ่งหนึ่ง” แต่จะอย่างไรให้พืชผักที่เราปลูกมีกินมีใช้ได้ตลอดทั้งปี โดยไม่ต้องซื้อ การปลูกผักไว้รับประทานเองจึงทำให้ได้ผักที่ปลอดภัย ได้รับประโยชน์จากการรับประทานผักอย่างเต็มที่

การวางแผนการปลูกเป็นสิ่งสำคัญมากในการปลูกผักให้ได้ผลผลิตเพื่อนำมาบริโภคหรือนำไปจำหน่าย ให้ได้ผลผลิตตามความต้องการ หากมีฐานลูกค้าประจำก็ยิ่งจำเป็นอย่างมาก เพื่อให้ได้ผักที่มีคุณภาพ และมีรายได้อย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตเพื่อใช้ในการวางแผนการทำปฏิทินการเพาะปลูก ให้ได้ผลผลิตตามความต้องการ และตรงตามแผนที่กำหนด

ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช

ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช มี 4 ข้อ ดังนี้

1. **ดินและน้ำ** เป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตของพืช มีผลต่อคุณภาพของผลผลิต อายุการเก็บเกี่ยว ความแข็งแรงต่อโรคแมลง ฯลฯ ก่อนการปลูกจะต้องปรับปรุงดินให้ดีก่อนเป็นอันดับแรก และต้องมีแหล่งน้ำสะอาด เพราะพืชต้องใช้ธาตุอาหารและน้ำในการเจริญเติบโต หากดินไม่ดีหรือพืชขาดน้ำ จะทำให้พืชแคระแกร็น เจริญเติบโตช้า อายุการเก็บเกี่ยวช้าลง ทำให้การวางแผนปฏิทินเพาะปลูกมีความคลาดเคลื่อน

2. เมล็ดพันธุ์ มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโต ความแข็งแรง ความสม่ำเสมอของพืช โดยพันธุ์ที่จะนำมาใช้จะต้องเป็นพันธุ์ท้องถิ่น พันธุ์ดั้งเดิม เพื่อให้มีความทนทานต่อโรค แมลง และสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ ต้องมีการคัดเลือกเพื่อเก็บเมล็ดสำหรับปลูกในครั้งต่อไป โดยจะต้องเลือกจากต้นที่ดีที่สุดเป็นต้น พันธุ์ก่อนเสมอ ก่อนนำเมล็ดไปปลูกจะต้องมีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีความแข็งแรง เจริญเติบโตสม่ำเสมอไปปลูกก่อน โดยการแช่เมล็ดพันธุ์เพื่อดูการดูดน้ำของเมล็ดว่าพองเท่ากันหรือไม่ ให้นำเมล็ดที่พองไปปลูกก่อน เมล็ดที่ยังไม่พองให้แช่น้ำต่อแล้วจึงนำไปปลูก วิธีการนี้จะทำให้ได้เก็บเกี่ยวพร้อมกัน อายุใกล้เคียงกันและได้คุณภาพ

3. อุณหภูมิและแสง พืชต้องการแสง อุณหภูมิ สภาพอากาศ ความชื้น ที่แตกต่างกัน จะต้องเข้าใจถึงความต้องการของพืชแต่ละชนิด เช่น ผักบุ้ง ไม่ชอบอุณหภูมิต่ำ ในฤดูหนาวจึงปลูกผักบุ้งในโรงเรือน เพื่อให้ได้อุณหภูมิตอนกลางวันเหมือนในฤดูร้อน ซึ่งเป็นหนึ่งในการจัดการการผลิตพืชให้เป็นไปตามแผนการเพาะปลูกที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ พืชปลูกยังต้องการแสงแตกต่างกัน ทั้งชนิด ระยะเวลาเจริญเติบโต ผู้ผลิตจึงได้ออกแบบความหนาของสแลน และสแลนสีต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมต่อการใช้งาน ดังนี้

สีของสแลนและการใช้ประโยชน์

- สแลนสีเขียว ช่วยกระจายแสง ทำให้ได้รับแสงทั่วถึง
- สแลนสีดำ ทำให้ร่ม ไม่กระจายแสง (สแลนสีดำเก็บความร้อนที่สุด)
- สแลนสีฟ้า ทำให้น้ำเย็นดินเย็น เหมาะกับประมง
- สแลนสีขาว คือสแลนอนุบาลกล้า (สีบลอนเงิน) มีดสนิทกว่าสีดำ
- สแลนสีแดง ช่วยไล่แมลง ควบคุมอุณหภูมิ

4. อายุของพืช คนส่วนใหญ่มักเก็บเกี่ยวพืชโดยดูจากขนาดตามที่ตลาดต้องการโดยไม่คำนึงถึงอายุของพืชที่เก็บเกี่ยว ทำให้คุณภาพของผักไม่เป็นที่ต้องการ เช่น การปลูกผักบุ้ง เมื่อโตได้ตามขนาดที่ต้องการ ตัดรอบแรกมาจะมีความกรอบและอร่อยมากที่สุด แต่ยังคงมีต้นเล็ก ๆ อยู่ เมื่อปลอ่ยแปลงต่อไปอีกก็จะเก็บผลผลิตรอบที่สอง และรอบที่สาม ทำให้คุณภาพของผักบุ้งต่ำลง เริ่มเหนียว ไม่เป็นที่ต้องการ ดังนั้นจึงควรมีการเก็บฐานข้อมูลอายุพืชภายในพื้นที่ของตนเองในฤดูร้อน และฤดูหนาว เพื่อให้สามารถคาดการณ์อายุการเก็บเกี่ยวของพืชที่เหมาะสมและนำไปทำแผนการผลิตผักให้ออกตลอดทั้งปีได้

ปัจจัยเหล่านี้มีผลกระทบต่อการวางแผน การทำปฏิทินเพาะปลูก ทำให้ได้ผลผลิตไม่เป็นไปตามความต้องการ และเกิดความเสียหายได้ ดังนั้นจึงต้องศึกษาข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เกิดความแม่นยำในการวางแผนทั้งข้อมูลอายุการเก็บเกี่ยว อุณหภูมิ การเจริญเติบโต ฯลฯ

การทำปฏิทินเพาะปลูกพืช

การทำปฏิทินในการปลูกพืช มีทั้งการทำปฏิทินรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี ซึ่งการทำปฏิทินเพาะปลูกจะต้องคำนึงถึงดิน อุณหภูมิ แสง ความชื้น เมล็ดพันธุ์ อายุพืช ฯลฯ เพื่อวางแผนการผลิตให้เป็นไปตามปฏิทินที่กำหนด

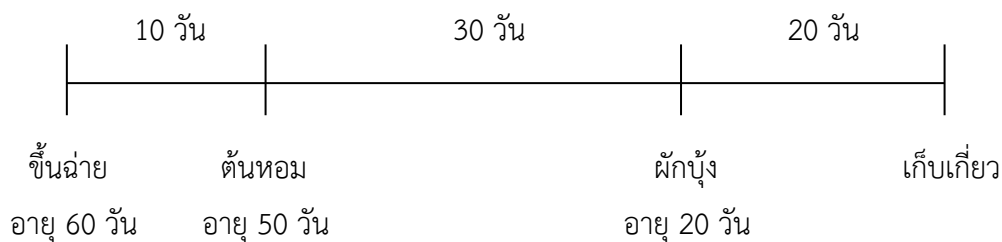
ตัวอย่างการทำปฏิทินในการเพาะปลูก มีดังนี้

หากต้องการปลูกพืชจำนวน 3 ชนิด คือ ขึ้นฉ่าย ต้นหอม และผักบุ้ง จะต้องรู้อายุเก็บเกี่ยวของพืชแต่ละชนิด จากนั้นกำหนดว่าต้องการผักทุกวันหรือรายสัปดาห์ แล้วจึงปลูกพืชรอบที่ 2 ดังนี้

- รายวัน หลังจากปลูกพืชชนิดที่ 1 แล้ว วันถัดไปก็ปลูกพืชชนิดที่ 1 ซ้ำอีก (ปลูกพืชชนิดที่ 1 ทุกวัน)
- รายสัปดาห์ หลังจากปลูกพืชชนิดที่ 1 แล้ว อีก 7 วัน จึงปลูกพืชชนิดที่ 1 ซ้ำอีก (ปลูกพืชชนิดที่ 1 ทุก ๆ 7 วัน)

โดยพืชชนิดที่ 1 จะต้องเป็นพืชที่มีอายุการเก็บเกี่ยวยาวนานที่สุด ยกตัวอย่างอายุการเก็บเกี่ยวของพืช 3 ชนิด คือ ขึ้นฉ่ายมีอายุเก็บเกี่ยว 60 วัน ต้นหอมมีอายุเก็บเกี่ยว 50 วัน และผักบุ้งมีอายุเก็บเกี่ยว 20 วัน ดังนั้นจะต้องปลูกขึ้นฉ่ายเป็นอันดับแรก และไล่ตามอายุถึงพืชที่อายุเก็บเกี่ยวน้อยที่สุด คือ ต้นหอม และผักบุ้ง ตามลำดับ

ตัวอย่างปฏิทิน

การเก็บเกี่ยวครั้งแรกจะเก็บพืชทั้ง 3 ชนิดที่ปลูกรอบแรกพร้อมกัน วันถัดไปก็จะเก็บไล่แปลงไปเรื่อยๆ และปลูกใหม่ทดแทน วิธีการดังกล่าวนี้จะทำให้มีพืชผักไว้กินไว้ขายได้ตลอดทั้งปี และหากต้องการปริมาณผลผลิต ก็สามารถคำนวณจำนวนหรือน้ำหนักเมล็ดที่ใช้ กับปริมาณผลผลิตที่ได้ ยกตัวอย่างเช่น

- ต้องการปลูกขึ้นฉ่ายให้ได้ 1 กิโลกรัม โดย 1 กอ (1เมล็ด) (ชื่อเป็นซอง ซองละ 200 เมล็ด) ของขึ้นฉ่ายจะได้ประมาณ 2 ซีด (ฤดูหนาว) ดังนั้นจะต้องปลูก 5 กอ จึงจะได้ขึ้นฉ่ายจำนวน 1 กิโลกรัม แต่ในฤดูร้อน ขึ้นฉ่ายเจริญเติบโตได้ไม่ดี ทำให้น้ำหนักน้อย จึงต้องปลูกเพิ่มขึ้น ดังนั้นหากต้องการ ขึ้นฉ่าย 1 กิโลกรัม ทุกวัน ให้ปลูกวันละ 5 กอ ทุกวัน เพื่อให้ได้ผลผลิต 1 กิโลกรัม ต่อเนื่องกันทุกวันหรือทุกสัปดาห์
- ต้องการปลูกต้นหอม ให้ได้จำนวน 3 ซีด วิธีการปลูกต้นหอมจะใช้หัวปลูก โดยนำมาตัดหัวตัดราก แช่น้ำประมาณ 1 ชั่วโมง แล้วนำมาวางบนผ้าชุบน้ำประมาณ 2 วัน รากจะเริ่มงอก แล้วจึงนำเฉพาะหัวที่มีรากงอกไปปลูก ต้นหอม 1 หัว จะได้ต้นหอม ประมาณ 1½ - 2 ซีด ดังนั้นจะต้องปลูกต้นหอม 3 หัว เพื่อให้ได้ต้นหอม 3 ซีด (ในฤดูฝนต้นหอมจะเจริญเติบโตเร็ว)
- ต้องการปลูกผักบุ้งให้ได้จำนวน 20 กิโลกรัม โดยเมล็ดพันธุ์ผักบุ้ง 1 ซีด (100 กรัม) จะปลูกผักบุ้งได้ประมาณ 10-15 กิโลกรัม ดังนั้นให้ปลูกผักบุ้งวันละ 2 ซีด เพื่อให้ได้ผักบุ้ง 20 กิโลกรัม โดยจะต้องนำ

เมล็ดผักบุ้งไปแช่น้ำอุ่น 3 ชั่วโมง ให้เมล็ดดูดน้ำ แล้วนำเฉพาะเมล็ดที่ดูดน้ำมาปลูกเพื่อให้เจริญเติบโตสม่ำเสมอ

ส่วนการทำปฏิทินการเพาะปลูกรายเดือน มักใช้กับผักกินยอดกินใบ เช่น กะเพรา โหระพา ตะไคร้ ข่า ใบมะกรูด ฯลฯ เพราะผักในกลุ่มนี้เมื่อเก็บผลผลิตแล้ว อีกประมาณ 1 เดือน จึงสามารถเก็บเกี่ยวต่อได้ และการทำปฏิทินรายปี มักจะเป็นพืชในกลุ่มไม้ยืนต้น

จะเห็นว่าการทำปฏิทินเพาะปลูกจำเป็นต้องใช้ข้อมูลเชิงลึกในการศึกษาและจดบันทึกพืชชนิดนั้น ๆ ในการวางแผนการเพาะปลูก ไม่ว่าจะเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน หรือรายปี เพื่อให้ได้ผลผลิตตามที่เราต้องการ ดังนั้น ไม่ว่าจะปลูกอะไรหรือทำกิจกรรมอะไรภายในแปลง จึงควรมีการจดบันทึกเก็บไว้อย่างละเอียด เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิด และการวางแผนปลูกพืชในอนาคต.